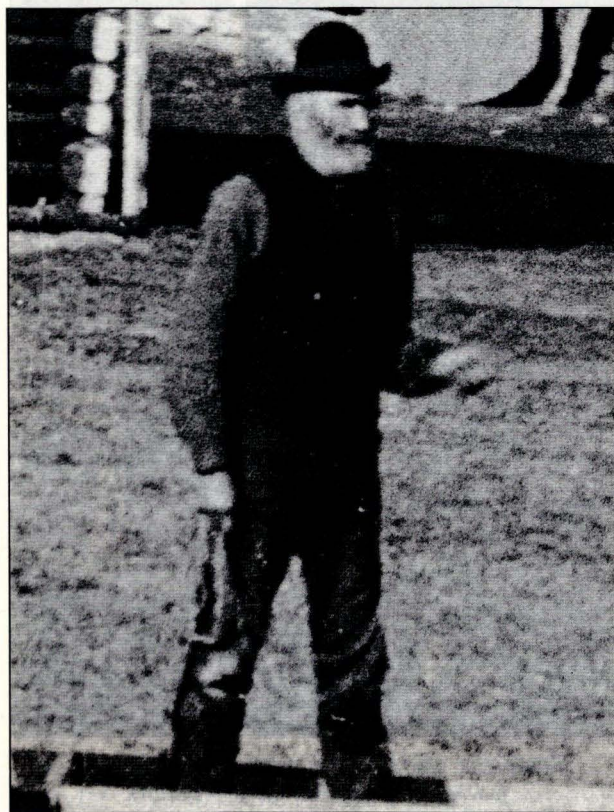

Raudtrøya – ein tradisjon å føre vidare

Av Helge Reidun Bergebakken Nesset

Raudtrøya i bruk.
Mikkel Eide f. 1846 frå Smedgarden, Tolga. (24717).

Gleda var stor da eg oppdaga ein nesten levande raudtrøyetradisjon i Nord-Østerdalen. Eit breidt kjeldemateriale kan fortelje at heile Nord-Østerdalen og Røros-området har hatt denne tradisjonen.

Kva tid dei begynte å bruke raudtrøyer er vanskeleg å seie, men ei av kjeldene mine meiner at bruken tok til kring 1860.

Den siste brukar av raudtrøye i ubrotten tradisjon var truleg Embret Lillehaug i Fådalen, f. 1875. Han brukte trøya til sin døyande dag i 1968.

Raudtrøya er eit mannsplagg, sydd av «entrenings ulltøy». Snittet var truleg likt over store deler av distriktet, men enkelte har dei siste åra gått over til å bruke busserullmønstre. Dette gjeld både på Røros og i andre bygder. Fleire kvinner kunne sette personlege preg på plagga dei sydde. Ei av kjeldene fortalde at "a`mor røsse lite sjøl, ho, sju". Denne kvinna laga fint utforma ermkvarder og stolpe, og forsterka med maskinsaum i ryggen.

Dei fleste trøyene som er bevart har rett bole og fasongsydd ermer. Jarekanten på stoffet er ofte nederkanten på trøya. Ermhola er klypt og forma runde etter erm-mønstret. Trøya kneppes heilt ned foran, med knapp og knapphol. Knappestolpen foran er bretta inn av stoffet og nedåtsydd. Låg linning i halsen. Ermene er skrådde, sydd saman med ein saum over albuen. Mansjetten går i eitt med erm-mønstret, føra av same stoff, og kneppes med ein knapp ved händleddet.

Dei bevarte trøyene er sydd saman med maskin, fleire med svart tråd, og med synlege svarte stikningar 0,5 - 0,8 cm frå saumen. Knappane i trøya "skulle vera" firholinger, av bein (både lyse og mørke) eller i messing.

Raudtrøya vart brukt som "utapåskjorte", attåt svart eller grå, lang vendmålsbukse, med svart vest

av vendmål utapå. Beltreim og kniv rundt livet. På hovudet brukt karan enten hatt (gjerne skalk), men og skjoldluve eller annan type snippluve. Strømpene under buksa var roshussur til helgebruk, elles gråe.

Mange historier går om bruken av raudtrøya:

Da dei bygde jernbana gjennom Østerdalen skilte østerdølan seg ut frå slusken ved at dei gjekk i raudtrøyer. Dei andre brukte busserull.

Peder Erlandson Slåen, Folldal, f. 1831 - 1906 var kledd i raudtrøye da han drukna i vårflommen i Folla 1906. Han vart atfunnen ei mil lengre nede av ei kvinne som såg at det rødde på noko i vatnet.

Raudtrøya var helgeklede så lenge ho var ny, og arbeidsklede etter ho vart stoppa og bøtt.

I Paurenget, Alvdal kledde karan seg i raudtrøye julkvelden.

"Da 'n bessfar hadde på seg raudtrøya om syn-da' n vart 'n så fin", fortel Arnhild Norwalls f. Jonsmoen 1913 - 1990, frå barneåra, om Tollef (Tølløv) Sevalberget f. 1839 - 1929.

Det er svært få områder i landet som i dag har levande drakt-tradisjonar, men fleire har tradisjonar som folk hugser. Ein av desse er bruken av raudtrøya i Nord-Østerdalen. Fleire karar har dei siste åra skaffa seg raudtrøye, sydd etter dei gamle mønstra. Eit ønske er at fleire kan ta opp att og føre denne tradisjonen vidare.

Kjelder:

Nanfrid Nordmoen f. 1908 - 1991

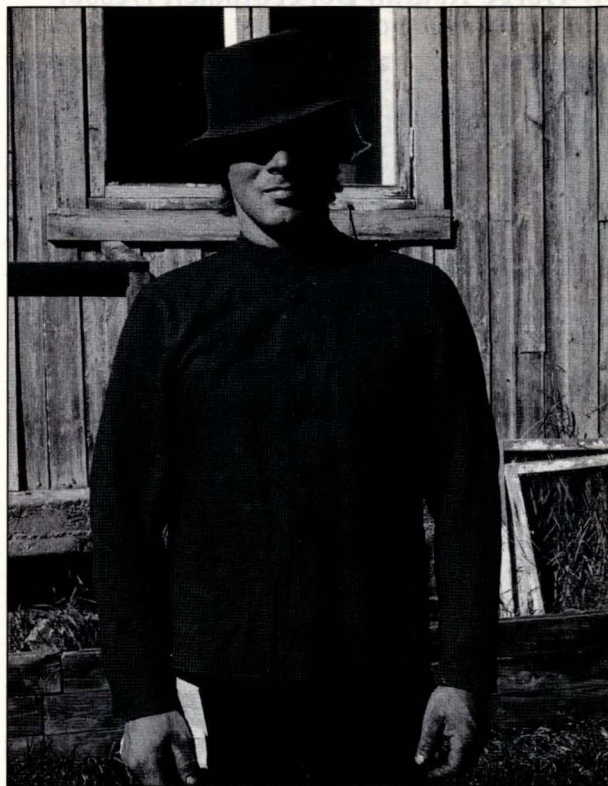
Sigrid Lillehaug f. 1902 - 1992

Katrine Krokmoen f. Kaasen 1890 - 1982

Arnhild Norwalls f. Jonsmoen 1913 - 1990

Litteratur:

Ivar A. Streitlien: Folldal bygdebok 2.

*Raudtrøye etter Avle Gunnarson Bergebakken,
f. 1847, Alvdal. (Foto: Forfatteren).*